

Budapest

József-körút 29. sz.

A KÍTARTÁS

KÖLCSÖNÖSEN SEGÉLYEZŐ EGYESÜLET HETILAPJA

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési díj:

Helyben és vidéken postaküldéssel . . . . .12 korona.

Az előfizetők baleset általi halál, állandó vagy részleges munkaképtelenség esetére a Nemzeti Baleset Biztosító Részvénytársaságnál 2000 koronára vannak biztosítva.

A »Kírtás« című jótékonyági egyesület alapszabályait a nagymagyar királyi Belügyminiszterium 48.314/900. szám alatt jóváhagyta.

Az egyesület igazgatósága:

Elnök: benedekfalvi Dr. Luby Gyula máv. titkár és ügyész.

Igazgatók: Kubik Béla orsz. képviselő, szigeti Bartha Andor m. k. kereskedelemügyi titkár, Fábian Lajos mérnök, Horváth István mozdony-főszerező Vécsey Frigyes máv. altiszt, Sándor Márkus máv. főkalauz.

Az egyesület tagjait megillető kedvezmények kivonata.

Az alapszabályokban meghatározott feltételek mellett az egyesületi tagok a következő kedvezményekben részesülnek:

1. Minden tag 60 éves koráig 4000 korona erejéig van baleset ellen biztosítva, még pedig:

a) Baleset folytán bekövetkező halál esetén 2000 korona erejéig,
b) baleset folytán beállott teljes vagy részleges munkaképtelenség esetén a tag 2000 korona arányában egy meghatározott százalék szerinti összeg erejéig.

2. A második évtől kezdve a tag nevének vagy kedvezményezettjének fokozatosan 2000 koronáig emelkedő halálbiztosítási segély fizetetik ki. Maga a tag, nevének elhalálása esetén, fokozatosan 500 koronáig emelkedő segélyben részesül.

3. 15 évi tagság után a tag 1000 koronáig terjedhető előleget kap még életében, mely a halálbiztosítási segélybe annak idején betudatik.

4. Minden tag a belépéstől kezdve úgy peres, mint perenkívüli ügyekben az egyesület ügyészsége által díjtalanul képviseltetik.

5. Az egyesület »Kírtás« című hetilapja minden tagnak már a belépéstől kezdve díjtalanul megküldetik.

Mindeme kedvezmények fejében az ezentúl belépő új tagok, ha belépésük alkalmával 30-ik életévüket még be nem töltötték, állandóan havi 3 koronát, ha belépésük alkalmával 38-ik életévüket még be nem töltötték, állandóan havi 3 korona 40 fillért, és ha 44-ik életévüket még be nem töltötték, állandóan havi 4 koronát fizetnek tagsági díj címén.

Beiratási díj egyszer s mindenkorra 2 korona.

Aki 44 éves elmúlt, az tagnak többé fel nem vétetik.

Az egyesület minden egyes tagja 60 éves koráig állandóan biztosítva van baleset ellen.

Minden baleset, megtörténte után legkésőbb 24 óra alatt, okvetlenül bejelentendő.

Segélyezések kimutatása.

Halálozási segélyek.

Lapunk 29. számában kimutatott segélyösszeg ... .. 30.000 korona

Ujabb segélyek:

794. Bauer Ferencz, rézműves, Oroszka, a neje halála után	300	korona
812. Gallasz Sándor, máv. áll. előljáró, Czece, a tag halála után	1000	»
125. Sidó Vincze, máv. podgyász-hordár, Budapest k. p. u., a tag halála után	1000	»
1567. Mihály János, gyári munkás, Smelcz-Anina, » » »	1000	»
1365. Csonka Ferencz, máv. pályafelügyelő, Mező-Záh, » » »	1000	»

Balesetsegélyek.

Lapunk 29. számában kimutatott segélyösszeg ... .. 16.516 korona 66 fillér

Harminczhat évvel ezelőtt.

Lehetetlen, hogy hazánk politikai életét és államjogi fejlődését figyelemmel kísérő magyar ember előtt minden év júliusának 3-ikán fel ne éledjen a visszaemlékezés ama vésteljes napra, mely a régi Ausztria — a magyar nép történelmében oly fatalisztikus szerepet játszó »Alt-Österreich« — sorsát végkép megpecsételte.

Mindenkor sajnós dolog, ha egy nagyhatalom sorsa és létkérdése a szuronyok hegyein himbálódik. Ha a világtörténelmet végig lapozgatjuk, csak egyes ritka esetekben találunk példára, hogy valamely állam oly megpróbáltatásoknak lett volna alávetve, mint a hajdani osztrák császárság az elvesztett szadovai csata után. De a monarchia népeire ez a nap korántsem volt oly gyászos emlékü, mert a porosz ágyuk döngése egyszersmind a szabadság elérkezését hirdette a népeknek és az a pacsirta, mely 1866. július 4-én az elesettek ezreivel, elhányt fegyverekkel és zászlókkal, feldőlt ágyukkal és társzekerekkel borított véráztatta königräzti csatateréről fölemelkedett, a magyar alkotmány föltámadásának zengette első üdvödalát.

Azt hiszem tehát, hogy nem lesz érdektelen, ha azokat az eseményeket magunk előtt most újra elvonulni hagyjuk, melyek harminczhat év előtt a Bisztricz és Elba partján rövid pár óra alatt lejátszódtak és melyek a monarchia létezését egészen új alapra fektették.

Mielőtt még Benedek az északi hadsereg főparancsnokságát átvette volna, a Bécsbe összehívott tábornagi tanács azt jelentette ki egyhangulag, hogy Benedek, daczára annak, hogy harczedzett katona és kipróbált hadtestparancsnok, a hadvezéri tehetségnek teljes hiányával van. De azért a császár akarata és a közvélemény, mely visszaemlékezve a gróf Gyulai 1859-iki olaszországi kudarczára, »arisztokratát« nem akart látni az ellenség ellen induló hadsereg élén, mellette volt. Benedek beengedte a porosz hadtesteket a cseh hegyszorosokon s csak

mikor azok az ellenök küldött osztrák hadosztályokat visszaverték, ébredt fel lethargiájából s a hadjárat kimenetelét kockára téve, elfogadta a csatát az immár összpontosított tömegben előre nyomuló poroszok ellen, egy oly szerencsétlenül választott hadállásban — az Elba folyónál, az osztrák pozíciók hátában — mely az egész világ hadi történelmében párját ritkítja.

Az osztrák északi hadsereg hadállása július 3-ikán reggeli 8 órakor a következő volt: A szász kir. hadsereggel együtt 9 osztrák hadtest állott összpontosítva a Szminicz és Rechanicz közti halmonokon. E vonal központján, egy magas dombon, mely a jobb és baloldali terepemelkedéseket egyaránt uralta, foglalt helyet Benedek tábornagy vezérkarával. E halom tövében fekszik Lippa falu, mely a harcztvonaltól egy előre nyuló szögletét képezte. Balról a szászok álltak, Albert koronaherczeg, a nemrég meghalt király vezénylete alatt, mellettük a X. hadtest (Gablenz) s a III. hadtest (Ernö főherceg) a centrumban a IV. hadtest (Festetits gróf), a jobb szárnyon egymagában a II. hadtest (Thun gróf). Tartalékul a balszárny mögött állt a VIII. hadtest (Vilmos főherceg), a centrum mögött az I. hadtest (Clam-Gallas gróf) s a jobb szárny mögött a VI. hadtest (Ramming báró). Az utolsó arcztvonaltban a lovasság állt Schleswig-Holstein és Windischgrätz hercegek, továbbá Edelsheim báró tábornokok alatt.

Délelőtt 10 óra volt, midőn Benedek tábornokával az említett halmon megjelent. A porosz részről reggel 5 órakor megkezdett ágyuzás akkor már az egész vonalon rendkívüli élénk volt; a csata kezdetén a harc a halom tövében fekvő falunál összpontosult, mely akkor az osztrákok kezében maradt. Egy távolabb fekvő faluban s a mögöttes elterülő erdőben a poroszok fészkeltek be magukat. $\frac{1}{2}$ 11 órakor egy dandár léptetett el a halom alatt, vadász-zászlóaljjal az élén s »hurráh« kiáltások közt szuronysegezve nyomult előre. A dandárparancsnok azt hitte, hogy rohamléptekkel ha-

mar áthatol a gyütüspuskák pusztító tűzvonalaán s aztán úgy is mindent elgázoltat a burkusokból. A parancsnokok egyáltalában mind azon igyekeztek, hogy mielőbb kézi tusára kerüljön a sor s a terep által nyújtott előnyöket, a halomhullámokat, tókat, bokrokat stb. nem használtatták fel katonáikkal, ami a csata kimenetelére végzetessé vált. Innen támadt az emberéletnek az a fölösleges pocsékolása, innen az egész seregre csakhamar elragadt félelem is a poroszok tüze előtt.

A poroszok által megszállt erdőben, az említett második falu mögött, volt az ellenség jobb szárnya.

Oda 11 óra tájban tetemes csapaterősítések érkeztek s a hadoszlopokban erős mozgalom vala észrevehető. Eleinte úgy tetszett, mintha visszavonulnának, de ez csakhamar optikai csalódásnak bizonyult, mert éppen akkor előre nyomultak Lippra felé, hol a poroszokat nagyon szorongatták. Benedek vezérkara közelében két 8 fontos üteg tüzelni kezdett rájuk meglehetősen eredménnyel, de előnyomulásukat az sem akaszthatta meg. E percz óta senki sem törődött többé Benedek vezérkarából Lippával s csak abból gyanították, hogy porosz kézre került, mert nemsokára 4—6 osztrák gyalog-zászlóalj futott ki két felől a faluból s a határhalmokra menekülve, ott nyugodtan megálltak.

$\frac{1}{2}$ 12 órakor Windischgrätz herczeg parancsot vett, hogy a lovassággal a völgybe siessen és attack-ra készüljön. Két vértés és egy dzsidás ezred vágatott csakhamar el, magatartásuk nyugodt volt s egyenruhák, sisakjaik tündököltek a nap fényében. E derék vitézek órákon át nyugodtan álltak meg helyükön, ok nélkül kiteve a messzehordó lövegek tűzének; nyugodtan ültek a nyeregben és nyugodtan nézték végig az egész csatát. mialatt a golyók zápora soraikat megtizedelte. Rohamra csak egyszer került a sor, ezt is balsiker követte; a fővezér csak a visszavonulásnál vehette hasznukat. 11 óra 50 perczkor egy vezérkari tiszt Holstein herczegnek azt a parancsot hozta, hogy kutassa át a terepet, melyen lovas hadosztályával majd előre kellend vonulnia a jobb szárnyon. Csakhamar jelentést küldött Benedeknek, hogy a porosz V. hadtest (Steinmetz) a jobb szárny felé nyomul. Benedek azt felelte ingerülten, hogy az állás minden áron fentartandó, ha pedig nem lehet, a jobb szárny huzódjék lassan hátra. E pillanatig az önbizalom még erős volt az osztrák tábornoknál; a parancsok gyorsan és nyugodtan osztattak ki és hidegvérrel hajtottak végre. A szászok vitézül védték a balszárnyon gyorsan elsánczolt hadállásukat.

12 óra 10 perczkor azt üzente Gablenz tábornok, hogy lőszere fogytán van s kért pár üteget a tartalékból. A fővezér nyugodtan szivta szivarát s hidegen azt felelte: — »Nem nélkülözhetek egyetlen üteget sem, aztán miért is lövöldözött el Gablenz annyi lőszert?« — De pár percz múlva mégis küldött neki 3 üteget a tartalékból, a honnan már korábban elvontak egy üteget, s így a harc kezdete óta 32 ágyuval gyengített a tartalék; válságos helyzet beálltára tehát nem maradt ott több, mint tizenkét 8 fontos üteg és 24 lovas ezred, azon idő szerint a világ legelső lovassága.

12 óra 15 perczkor Lippra lángban állott, az egész vonalon irtózatosságyuzás bömbölt. Nem kevesebb mint 1000 ágyu nyitotta meg ércztorkát s vetette a sikra vaslöveteit. A vértések fehér köpe-

nyeikben nyugodtan ültek a nyeregben, nem törődve a bombákkal, melyek arczvonalaik előtt elpattantak. A látvány vad szépsége folyton növekedett. Egyszerre 3 lovas üteg néhány lépésnyire a tábornoktól iszonyu robajjal és ostorcsattogással vágatott el a tartalékból jövet az ellenség felé. E tüzerek harc-kiáltása egészen más volt, mint az iménti vadászoké. »Miféle emberek ezek?« kérdé a »Times« tudósítója, ki pejlovon a vezérkarral ide-oda nyargalt. Mosolyogva felelt neki Esterházy gróf: »Magyarok!« E pillanatban hátrafordult Benedek nyergében s így szólt a grófhhoz: Többé ne számítson senki egyetlen ütegre sem; valamennyire szükségem lesz.

A magaslatok felett összetornyosodott felhők most lassan megnyíltak s finom permete szállt le a csataterre. A füstfellegek a nedves légben nem szálltak fel, sűrű lepellel vonva be a terepet s a hadállás előre tolt vonalait. Így keletkezett a híres »chlumi köd«.

1 óra 5 perczkor a tábornok a halomról, hogy a jobb szárny pozíciót megtekintse, utközben a VI. hadtest előtt lovagolt el, mely tartalékban állt. Midőn a katonák a tábornokok és vezérkari tisztek lengő zöld tollait megpillantották, lelkes kiáltásokban törtek ki, csákóikat feldobálták, a zenekarok játszottak. »Hurráh« és »Éljen Benedek« kiáltásokkal fogadták a fővezért. Az arcok felüdültek s valamennyin meglátszott a biztos győzelembe vetett csalóka remény hatása. De Benedek tagadó mozdulattal intett felénk s átható érczes hangon kiáltott: »Még nem! Holnap gyermekeim, holnap!« Azóta többször eszembe jutottak Benedeknek e felénk, a tartalékban állott VI. hadtest tisztika kara felé kiáltott szavai. Mi mást akart a szerencsétlen vezér velünk megértetni, ha csak nem azt, hogy győzünk s hogy majd holnap megkezdjük előnyomulásunkat Berlin felé?

Mily csalódás!

Csakhamar visszatért a tábornok első állomására. Épen jókor, hogy láthassa a III. hadtestet, a mint a balszárnyon zeneszóval és kurjongatva vonult a völgyben előre. Pontban 1 óra 30 percz volt s úgy látszott, hogy minden jól megy. A poroszok az egész vonalon lassan visszahúzódtak, az előrenyomuló osztrák gyalogság szelleme semmi kívánni valót sem hagyott fenn, a lovasság csaknem egészen intakt volt s a csapatok mögött akkora tüzértelpek állottak, hogy elegendőknek tetszettek az ellenség ellentállásának megtörésére. Benedek akkor már a lovasságot előre akarta küldeni, hogy az ellenséget üldözöbe vegye. A poroszok is vesztettnek tartották a csatát. 1 óra után, midőn az osztrák centrum határozottan előnyomulásban volt, a poroszokat ismételtén visszavetve a Bisztriczen, Vilmos király a tüzértartalékokat rendelte előre, hogy az egész vonalon megkezdendő visszavonulást fedezze: hasonló célra a porosz lovasság is előre vonatott. Vilmos király vezérkarában mindenki kétségbe volt esve; Bismarck, ki vértesezredesi egyenruhában a király mellett tartózkodott, idegesen egymásután dobálta el az alig meggyújtott szivarokat, nyugtalan hangon egy-egy szót váltva Moltke tábornagygyal, ki tábori látszóvén át folyton az osztrák pozíciók mögött elhúzódó domblánczolat felé nézegetett. Arcza nyugodt, magaviselete higgadt volt, időnként száraz köhécselést hallatott. A helyzet minden perczcel válságosabb lett.

A porosz főhadiszálláson tudták, hogy Frigyes

Károly herceg, ki a miletini országuton előnyomulva, reggeli öt órakor a csatát megnyitotta, a tőle balról 4—5 mértföldnyi távolságban hadseregével táborozó Frigyes Vilmos koronaherceget arra kérte, hogy hadaival haladéktalanul induljon előre, hogy segítségére a csatateren idejekorán megjelenhessen. A koronaherceg reggeli 6 óra óta uton volt s keresztülkaszul, hegyen-völgyön, járatlan utakon, az ágyudörgés irányában nyomult előre.

Festetics gróf, a IV. hadtest parancsnoka, mindjárt az ütközet elején megsebesült; utódja, ki helyébe lépett, gyorsítá a harc kifejlődését és döntő csapásra készült. Előre vezette dandárait s a II. hadtest vele párhuzamosan haladt az ellenség felé. A tábornok azt gondolta, hogy a parancsnok főereje a balszárny ellen összpontosult s ekkor követte el a legnagyobb hibát: védelem nélkül hagyta Chlum falut a mögöttük fekvő magaslaton. Egy porosz őrző a falu mellett elhaladva, azt kiüritve találta s megszállotta. Erre aztán a poroszok nagy tömegekben siettek a faluba, s e fontos pozícióról nyomban gyors tüzelést kezdtek a közel levő osztrák csapatokra. 2 óra 55 perczkor jelentették az osztrák fővezérnek, hogy a poroszok hátban támadnak. Benedek a legnagyobb hidegvérrel vágatott a helyszínére s elrendelte az ellenség elűzését. Egész táborkarával hirtelen ott termett az osztrák gyalogezred előtt, mely első arcvonalban megdőbbenve állott a poroszokkal szemközt. E perczben Esterházy herceg alatt kilőtték a lovat, Henikstein báró angol peje megsebesült, a fiatal Grüne gróf halálos sebet kapott. Csakhamar az egész táborkar szétfutott, előbb azonban összegyűjtötte a már menekülésre kész zászlóaljkat.

A helyzet kulcsa az ellenség kezében volt s mindenki arcán megdőbbenés tükröződött. Csak a fővezér őrizte meg hidegvérét s a tartalékhoz sietett, hogy a VI. hadtest két dandárát Chlum visszafoglalására küldje. Az ellenség golyózápóra között vágatott a táborkar tova egy házikó mögé, ott keresve fedezetet, de ezt a poroszok tartották megszállva s gyors tüzzel fogadták a tábornokokat. Itt sebesült meg Vilmos főherceg is. Nem lephet meg senkit ez a zavar, ha meggondoljuk, hogy az osztrákok már győzteseknek vélték magukat, midőn a poroszok váratlanul a hadállás mögött megjelentek. A poroszok csakhamar két üteget állítottak fel Chlumnál s a bombák, puskagolyók záporában és a sűrű füstfellegben jó barátot az ellenségtől nehéz volt megkülönböztetni. A Chlum visszafoglalására kiküldött VI. hadtestbeli két dandár e feladatnak nem tudott megfelelni.

A 20-ik, 41-ik, 56-ik és a 60-ik sz. gyalogezredek kétszeri rohama az iszonyatos puska- és ágyutüz folytán sikertelen maradt. Ehhez jött még, hogy egy a centrum felől visszafutó gyalogezred az előre nyomuló osztrák ezredekre vetette magát s vad futásában azoknak sorait felbontotta s magával visszafelé sodorta.

Az osztrák hadsereg az előnyomuló porosz oszlopok által szemközt, oldalvást és hátulról egyszerre támadtatott meg. Az a tudat, hogy mindenfelől ellenség közeledik, borzasztó erkölcsi presztíziót gyakorol a legvitézesebb katonára is. A hadsereg ennek daczára most is meglehetősen ellentállást fejtett ki, a lovasság délczen végezte mozdulatait s ha gyalogság Chlumot beveszi, minden jóra fordul megint.

De erre többé nem volt kilátás. Ezredek és ütegek egymásután fejlődtek ki a chlumi magaslatokon s az osztrákok hátvonalát lövöldözték. Hiába vágatott Benedek az első sorokba a legnagyobb golyózápor közt: a halál, melyet keresni látszott, nem mentette fel a borzasztó helyzet felelőssége alól. Meg kellett a feladattal mérkőznie, hogy a hadsereg visszavonulását vezesse. Ez pedig borzasztó áldozatok árán hajtatott végre. Minden el volt veszte. A puskákat, háti bőröndöket szórták el a katonák, zászlókat dobtak el haszontalan kenyértarisznya módjára, az ágyukat és lőszerkocsikat cserbe hagyták a tüzekek. Az éjszaki hadsereg fővezére július 3-ikának estéjén még csak azt sem mondhatta seregéről amit II. Ferencz király a páviai csata után mondott: »Tout est perdu, hors l'honneur!« (»Minden elveszett, kivéve a becsületet!«)

Chlum ostroma előtt Benedek a holsteini hercegnek, aki a lovasságot vezényelte, azt a parancsot küldte, hogy vesse vissza a Chlum mögött levő, csekély emelkedésű domblánczolat fensikjén gyorsan összpontosuló porosz zászlóaljkat. A herceg parancsára a Pálffy-huszárezred tette meg az első attaque-ot. Pompás látványt nyújtottak ennek az ezrednek háromszor egymásután ismételt rohamai a négyszögekbe alakuló porosz gyalogság ellen. A gyütüs-puskák pusztító tüze s a sűrű »Rajta magyar« kiáltásokkal eszeveszetten vágatva előrerohanó huszárok soraiba lecsapó ürlövetek megtizedelték s kétszer kényszerítették a lovasságot féluton visszafordulni felbomlott rendben a tűzvonalból elmenekülni, mindannyiszor visszahagyva a füstfellegek és köd által fődött nedves földön egy-két tarka vonalat, melyeket a nyeregből lebukott huszárok piros nadrágjai s a vergődő lovak teste messze láthatókká tettek. A lőtávolból kiérve, gyorsan sorakoztak ismét s újból támadtak s a harmadik attaque sikerült, mire két porosz négyszög ugyszólván az utolsó emberig lekaszaboltatott a huszárok által. Azonban mindez eredmény nélkül maradt, mert a poroszok mindjobban szaporodtak a plateau-n. Erre következett aztán a VI. hadtest szintén sikertelen ostroma.

$\frac{1}{3}$ órakor az egész hadsereg visszavonulásban volt. A tüzéség és a lovasság fedezte a menekülést. Mind a kettő derekasan felelt meg feladatának. Meg is tizedelték. Az Adler és Elba folyókon a csata napján vert ponton-hidakat szűkre csináltak s a futó tömegek ily helyeken borzasztóan összeszorultak. Az ágyukat, melyeket nem tudtak a tulpartra vinni, a vízbe dobták, nehogy a poroszok kezébe kerüljenek. Husznál több ezredpénztári kocsit, körülbelül egy millió forintnyi készpénzzel, 400 ágyu, tömérdek zászló, számtalan elhánt puska stb. került a poroszok hatalmába.

Egy tüzészázados mondá: »Egész ütegeből csak egy ágyu és 9 ló maradt meg, sok más üteg hasonló állapotban van.« Egy huszártiszt sirva fakadt: »Nincs többé lovasságunk!«

Nemsokára, hogy Vilmos főherceg megsebesült, az egész táborkar széteszlott. Benedek elmaradt a kísérettől, senki sem tudta, hova lett. Haszontalan keresték mindenütt. A poroszok azalatt megszállották az összes magaslatokat. A tábornokok nagyobb része abban állapotott meg, hogy Neukönigräcznél fognak találkozni. Mindenki csüggedt, szomorú volt, mert nem csak a csata vesztett el, oda a hadsereg is és mindenki érezte, hogy elveszhet minden, ha a diplomácia meg nem oldja a

csomót, melyet a kard nem birt ketté vágni. Benedek a csata után a következő táviratot küldte a császárnak:

»Chlum falu mellett, mely Horschitz és Königgrätz közt fekszik, az ellenség észrevétlenül befészkelte magát. Az eső és köd nem engedte a füst szétoszlását, minek folytán a kilátást a közelfekvő terepre is lehetetlenné tette. A közel álló csapatok azért egyszerre váratlanul oldalt és hátulról megtámadták s e hirtelen támadás folytán ingadozni kezdtek. Fáradozásom daczára a visszavonulást nem tarthattam többé vissza, mely mindinkább rendetlen futássá fajult.«

A csata után Benedek Hohenmuth vasuti állomás közelében a »Times« harci tudósítójával találkozott, kivel szemben a főhadiszálláson nem épen kimélettel viselkedett. A tudósító megszólította a hajdon fővel a rossz falusi uton elvágató szerencsétlen vezért s egy pár vigasztaló szót kockáztatott. »A balszerencse el nem titkolható,« felelte röviden Benedek. Mikor az angol a csata elvesztésénél közreműködött tényezőkre utalt, azt mondá Benedek: »Egy lovagias hadvezér minden elkövetett hibát magára vesz. Én vagyok a felelős. Adieu!« Benedek süvege, midőn egy árkon átugratott, fejről a földre gurult. Benne volt, a rohamszif alá dugva, a tábor-szernagy battiszt zsebkendője névjelvényével és lovagi koronájával. E süveget másnap a porosz Zieten-huszárezred egyik káplárja találta meg, ki ezt az érdekes történelmi ereklyét 1867-ben egy angol lordnak 100 font sterlingért eladta.

A császár még ugyanaz nap este értesült a vereségről. Schönbrunnból rögtön a Hofburgba hajtattott. A kedélyes bécsiek kétségbe voltak esve. Midőn az udvari kocsi az utcákon a Burg felé robogott, egyes hangok »Abdanken« kiáltásokkal fogadták. Már július 4-ikén megjelent Metternich Lothár herczeg nagykövet III. Napoleonnál segílyt kérve. Akkor mondta a francia császár, ki négy évvel később Szedannál még szerencsétlenebb helyzetbe jutott, ismert drasztikus szavait: »Avec un cadavre je ne ferai pas une alliance.« (»Holt tetemmel nem lépek szövetségre.«) Következő nap jelentette a »Moniteur«, hogy az osztrák császár, miután fegyverbeesését Olaszországban megvédte, Venecziát a francia császárra átruházta s egyuttal annak békeközvetítését Poroszországgal szemben elfogadja. Ugyanakkor jelentették be Ferencz József császárnál Deák Ferenczet is, kit az uralkodó Bécsbe hivattott, hogy a Magyarországon történendőkről az öreg ur véleményét meghallgassa. Benedek július 10-ikén a hadseregével Olaszországból Bécs felé sietett Albrecht főherczegnek adta át a fővezérletet.

Bűnös volt-e Benedek?

Igen, de az ő bűne csupán abból állott, hogy azzal a hadvezéri tehetséggel nem birt, mely őt arra képesítette volna, hogy a jelenkor legnagyobb hadászával sikerrel megmérkőzhessék. Ehhez járult még nagymérvű önbizalma, sőt elbizakodottsága, mely legjobban az ő »régi katonai szerencséjére« való folytonos hivatkozásában nyilvánult s mely »altés Soldatenglück«-ről a königgráci csata előtt kibocsátott utolsó hadseregarancsában is megemlékezett.

»A hadi szerencse asszonyhoz hasonló, — mondta egy alkalommal V. Károly császár egy

csatavesztett vén hadvezérhez, — tőled is elfordult, mert megöregedtél!«

Igaz, hogy az öreg Moltke e császári mondást is megczáfolta.

A madarak életéből.

Az a bámulatos szorgalom, melyet madaraink a fészket alkotó különféle anyagok kiválasztása és összehordásában kifejtnek, az a szó szoros értelmében csodálatraméltó; a bevégzett munka pedig egy oly mű, mely előtt az emberi ész legtökéletesebb alkotása is szégyenkezve háttérbe szorul. És ha kérdeznénk, mi idézi elő az emberi kéz által utánozhatalan tökéletességű munkát? a felelet nem lehetne rá más, mint hogy a szeretet. Itt nyilatkozik egész fenségében madárkainknál a szerelem, mely kitűzött céljában nem talál semmiféle legyőzhetetlen akadályt.

Ha komolyabb tanulmányozás alá vesszünk akármely fészket, azt fogjuk tapasztalni, hogy azok mindegyike könnyen megkülönböztethető két, t. i. külső, durvább és a belső, finom, puhább részből áll; és ámbár úgy a külső, mint a belső rész külön magában is bevégzett munka, mégis csak együtt képeznek egy tökéletes egészet.

A veréb-fészek külső része szalma s durvább széna-szálak, belső rész általában különféle toll, a sármány házikójának külső része vékony és könnyen hajlítható száraz fűszál, belső része gyökér, ló- vagy másnemű szőr és puha fűszálak keverékéből áll; az erdei pinty-fészek külseje famoh, szénaszálak, belseje szőr, gyapju és vatta; a sárga rigónál a külső rész erdei földön tenyészett moh, vékonyabb száraz ágacskák, belső része fűrészszerű fadarabkákból és sárkeverékből áll, a szarka kalibaszerű otthonánál pedig azt tapasztaljuk, hogy külső része, mely egyszersmind fedelül szolgál, hanyagul összeviszta egymásra hordott száraz ágakból, belseje ellenben simára egyengetett sárvakolatból áll. Valamennyi itt felsorolt fészeknek oly szabályszerű mélyedése van, mintha a leggondosabb kezek esztergályozták volna ki, feneke homoru, míg belső körfala mindenütt egyenközüen függőleges. Az egész fészek-mélyedés különben csak oly nagy, hogy a tojásain ülő nőstény testének legalább is egy harmadrésze kilátszik a fészekből, okos kis szemével szabadon tekinthet minden irányban, megmentheti életét, ha gonosz kezek intéznek szivtelen merényletet tojásai ellen.

Fákon fészkelő madaraink a szükséghez képest mind odatapasztják fészkeiket az ághoz, illetőleg a törzshöz, de egynél sem tapasztaltam azt a rendkívüli nagy elővigyázatot, mint a pintynél, mert fészket a legerősebb szélvihar sem emelheti ki helyéből. A pintyfészek mintha oda volna növe az ágak közé, ki nem vehetjük onnét a nélkül, hogy egy bizonyos mennyiség vissza ne maradjon belőle, de külső körfalának minden egyes mohdarabkája annyira összetart, hogy azokat külön választani szakítás nélkül lehetetlen. Ezt az összetartást szerintem ama körülmény idézi elő, hogy a pinty szájából a fészkekrakás ideje alatt bizonyos enyvszerű folyadék kerül minden egyes mohdarabra, mely megszáradva idézi elő az említett erős összetartást.

A fészek kibélelésére kiválóan szeretnek madár-

káink gyapjút, lószórt. tollat, vattát és vékony szénaszálakat használni. Elképzelhetjük azt a roppant nagy fáradságot, melybe a végtelen nagy természetben mindezen anyagot felkeresni és egy helyre összehordani kerül. Oly anyagot, mely a kicsikék egészségének netaláni megrontását idézhetné elő, a fészekben nem találunk. A gyapju, szőr, gyapot és toll, mind oly becses anyag, melyet szükségletünk közt is feltalálunk. Ágyunk, ruhánk úgy szólván mind az említett anyagok egyikéből vagy másikából áll, s ha gyapjuruhanék egészségi szempontból esetleg mégis kifogás alá esik, okát másban, mint a szövetek színezésében, még csak képzelni sem lehet.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

A vitéségi érem. Hiába no! Csak szép dolog is az a bátorság. Disziti a férfit, erény a szó szoros értelmében. Annál szebb erény pedig, mert vajmi keveseknek adatik meg abban a mértékben, ahol fényt, dicsőséget áraszt viselőjére. Eme kevesek egyike — ki hinné? — egy öt esztendő kis legény. Aki annyi jelét és tanubizonyságát adta a hős és férfias lelkületnek, hogy egy arany vitéségi érdemrenddel kellett őt kitüntetni. A kis vitéz most büszkén hordozza a nagy metáliát a — parterli mellett.

Ugy történt a dolog, hogy együtt kúráltak, együtt nyaraltak ez idén Karlsbadban egy főhercegnek a familiája meg a perzsa sah. Főhercegének van egy fiacskájuk, aki maholnap még csak az ötödik születésnapját éri meg ugyan, de aki mindig vitézül és bátran parolázott a sah bácsival, sőt — uram, teremtom — ennek a nagy-nagy urnak még a nadrágjába, kabátjába is merészelt belékapaszkodni, ha vitézlő kedve úgy hozta magával. Talán bizony még lovacska is akart játszani a sah bácsival!! Nohát ez a nagy bátorság annyira imponált az ázsiai hatalmas kényurnak, hogy az apró fenséget a legnagyobb vitéségi érdemmel tüntette ki... Hát bizony szép dolog az a bátorság.

Néger gyógyítás. A délafrikai háboruból mesélik angol orvosi lapok ezt a kis eseményt:

Az angol katonák között a burok ellen harcoló egy basuto-néger sulyosan megsebesült a csatában. A golyó behatolt a mellüregbe s ott haránt átvágódván, az ipsze hátán jött ki. Társai, akik csata után a sebesült néger felszedték, saját orvosuknak adták át gyógykezelés végett, aki maga is igazhitű, feketebőrű szerezcsen vala s a betegek gyógyításához — honfitársainak egyhangú véleménye szerint — kitűnően értett. Ez a fekete diplomás doktor így cselekedte meg ennek a sebesültnek a gyógyítását: Fogott egy tülköt (ökörzarvat), aminek a hegyes vége le volt fűrészelve és amelyiken keresztül lehetett fujni. Ennek a tülöknek a vékonyabb végét beleillesztette a lőtt seb nyílásába, — persze előbb jót tágitván ezen a nyíláson — azután a másik végén fujni kezdett beléje, ahogy a tüdején kifért. »Keresztül kell fujnom a testen, — mondá a nézőknek — hogy a másik lyukon át kimenjen minden por, szemét vagy ruhafoszlány, ami a sebben esetleg benne van«. Mikor pedig a páciens nagy bögéssel adta értésére a körülállókknak, hogy ő nem léghajó, őt felfujni nem kell, mert ez neki fáj — hát a nézőközönség a doktornak fogta pártját, lefűlelte a beteget és még az orrát-száját is

lefogták, hogy a beléje fujt levegő ne errefelé találjon kijönni. A doktor ur meglegelvén az átfuvasi megkifuvási procedurát, mindenféle trágyából jótékony maltert készített s ezzel a malterrel alaposan megtömte a sebesatornákat. Előbb azonban kezeinél és lábainál fogva jól megkötöztette a rugdalózdó páciens, sőt még a levegőbe is felhuzatta egy kissé, hogy a drága malter kárba ne veszszen valahogyan holmi türelmetlen hanykolódás vagy vakarózdás révén. A beteg napokig »gyógyult« így s a dolog vége az lett, hogy — nemsokára egészen felgyógyult. A basutok pedig rettentő megvetéssel nézik azóta az angol doktorokat a maguk rémséges tudományával és még több instrumentumával. Hát még a basuto — doktor?

Kenyér — levegőből. A szentimentális népboldogítók azon eszméje, hogy a szociális kérdés a kenyérnek vegyi uton való előállításával a világból kiküszöböltessék, úgy látszik, egy lépéssel előbbre haladt. Amerikában ugyanis egy társaság alakult: The Asmospheric Product Company, mely 3 millió dollárnyi tőke felett rendelkezik és mely céljául tűzte ki nitrogént nyerni a levegőből. A villamos szikrákat körülvevő lég ugyanis nitrogént képez barna-piros gázak alakjában. A Niagara-vizesés mellett most kísérleti állomást létesítettek, hol villamos szikrákat hoznak létre nagy nyomású áramok által. Ismét azután a gázokat egy toronyba vezetik, hol a nitrogén összegyűlik. *Cavendish* már 1875-ben kimutatta, hogy e nitrogén azonnal vegyi átalakuláson megy át. Ha a gázt hamuzsiron átvezetjük, salétromsav támad. A társaság most azt állítja, hogy sikerült más összekötés által ily uton keményítőt is nyerni (!?). Ha ez megvalósulna, akkor mindenesetre lehetséges volna *kenyeret is vegyi uton előállítani*.

A varrótúról. Ma már csaknem lehetetlen háziasszonyt elképzelni varrótú nélkül s bizonynyal sokan csodálkozva fogják hallani, hogy a XV. századig varrótú egyáltalán nem volt s annak helyét szegényeknél — úgy a hogy — tövisek, gazdagoknál pedig az arany és ezüst boglárók s csattok pótolták. Még nevét is tudjuk annak, a ki a varrótút feltalálta, Tourangeau párisi drótos volt. Kezdetben, mint az természetes is, a varrótú igen nehezen előállítható s ennél fogva drága és ritka tárgy volt, mely rendszeren csak fejedelmi háztartásoknál fordult elő. IX. Lajos francia király leányának, Beaujeu asszonynak kelengyében jó elől van felsorolva egy csomó varrótú. Valószínű, hogy ebből az időből ered a »tű-péncz« elnevezés is, mely tudvalevőleg rendszeren nagy összeget képvisel a nő háztartásában. Angliában a tűt VIII. Henrik koráig nem ismerték, a szép, de később oly szerencsétlen véget ért *Boleyn* Anna hozta magával Franciaországból s talán az ő szerencsétlensége szolgálhatott okul arra az elterjedt babonára, hogy tű ajándékozása szerencsétlenséget okoz. Hogy a varrótú ily későn jött divatba, annak főoka csak az lehetett, hogy a himzést általában sokkal előbb gyakorolták, mint a varrást. A régi rómaiak a varrásról alig tudtak valamit, de a himzést jól ismerték. Csattal összekötött tógáiknál csakugyan alig volt szükség varrásra. A görögök és keletiek is összehajtott ruhát viseltek s az utóbiaknál feltűnő, hogy az összehajtogatást, mely a mai varrásnak felel meg, nem a nők végezték, hanem a férfiak. A nők valódi tere a szövés volt. A fehérnemű sem volt régen ismeretes s később is

lassan terjedt el. Az első ingról csak a VIII-ik században történik említés, Franciaországban legelőször VII. Károly király nevének volt inge a XV-ik században, Erzsébet angol királynőnek összesen csak hat inge volt, ezt is nagy fényűzésnek tartották; nem csoda, hiszen még XIV. Lajosnak is nagyon kevés fehérneműje volt.

Hogy fedezte föl Kolumbus Amerikát. Amerika fölfedezője, Kolumbus Kristóf egy idő óta megint aktuális lett. Ugyancsak sokat foglalkoznak vele. A multkoriban Lombrózó akarta rá-sütni, hogy — gyöngé elméjü volt, most meg azon vitáznak, hogy vajjon szándékosan fődözte-e föl Amerikát, vagy csak úgy véletlenül. A firenzeiek az új világ fölfedezésének eszmei dicsőségét egy néhai földijüknek, Pavló Toszkanellinek követelik. Ez a Toszkanelli azok közé az asztronómusok közé tartozott, a kik a világon mindent tudtak. Ő spekulálta volna ki, hogy van még egy fölfedezetlen világrész, sőt arra is rájött, melyik irányban kell ennek lennie. Levelet irt tehát Kolumbusnak, a kivel barátságban volt és kit merész és ügyes hajósnak ismert. Ez a levél meg is maradt és ennek alapján a földijeit szobrot is állítottak Toszkanellinek. A mindentudó asztronómus dicsőségét azonban most lerontja Henry Vignaud francia születésű amerikai diplomata, a ki Kolumbusról már egy csomó munkát irt. A legújabb könyvében kimutatja, hogy Kolumbus nem is ismerte az asztronómust és Toszkanelli híres levele egyszerűen hamis. Amerika fölfedezése egy véletlennek köszönhető. Egy spanyol pilótát (hajókalauz), a kinek a nevét nem tudják, csak annyi bizonyos, hogy andaluziai származású ember volt, a tengeri vihar ismeretlen vizekre kergetett és egy ismeretlen sziget partjára dobott a hajójával. A vihar lecsillapodott és ez az ember később visszakerült Európába. A kalandját elmondotta Kolumbusnak, a bátor és álmadozó génuai hajósnak, a kit az ismeretlen sziget látásának vágya szörnyen föltűzött. Elhatározta, hogy megtalálja, ha az egész tengert be kell is bolyongania. Hogy mennyi küzdelmébe került, a míg hajót tudott szerezni, az már a históriából ismeretes.

A csillagvizsgáló miniszter. Struwe jeles csillagász, ki az asztronómia terén nem egy fölfedezésével tette nevét emlékezetessé, gróf Uvárov közoktatásügyi miniszterhez azzal a kéréssel fordult, legyen kegyes obszervatoriumot állíttatni fel Pulkovában. Az ujoncz miniszter ur nem nagy hajlandóságot mutatott a terv iránt. Ki kellett valamit eszelni, hogy a miniszter minden áron megnyeressék az ügynek. Uvárov dorpati utazása végre a csillagász kezébe szolgáltatva a kedvező alkalmat. Struwe meghívására a miniszter egy reggel meglátogatta a dorpati obszervatoriumot. A fő megbámulni valót az obszervatorium refraktora képezte.

— Csak az a kár, kegyelmes uram, — mondja Struwe, — hogy mostanában olyan borongós az idő, hogy azért nem bátorkodom azzal a kéréssel alkalmatlankodni, hogy refraktorunkba éjjel bepillantani kegyeskedjék; ha most méltóztatik nézni rajta, ez csupán arra való, hogy az ember fogalmat szerezzen róla, mennyire érzékeny ez a műszer a legkisebb mozgás iránt is.

Uvárov megállt és belenézett.

— Nézze csak, én látok valamit, azt hiszem, hogy csillag, — mond a gróf.

— Hohe excellenz, ez lehetetlenség, — kiált fel a csillagász, ki a gróffal németül beszélt.

— Már pedig úgy van a hogyan mondom, ha nem hiszi, nézzen bele maga.

Struwe oda áll a refraktor elé, belenéz, döngöli a szemét, ismét belenéz, aztán a bámuló elragadtatás kifejezésével, lelkesedve felkiált:

— Hohe excellenz, legyen szabad szerencsét kívánnom! Hohe excellenz kegyes volt új fölfedezéssel gazdagítani a tudományt. Nem érem föl észszel, hogyan eshetett, hogy Hohe excellenznek legyen praedestinálva egy ismeretlen álló csillag fölfedezése. A mai naptól kezdve neve ott fog tündökölni az ujonan fölfedezett álló csillagok közt.

És valóban még aznap este, a tanárok és tudósok gyülekezetén, melyen Uvárov is megjelent, Struwe felolvasást tartott a közoktatásügyi miniszter ur ő nagyméltóságától szerencsésen fölfedezett új álló csillagról. Nem tudjuk, vajjon Struwe elnevezte-e az új álló csillagot Uvárov nevével, mint a kinek nevét úgy is megörökítette már az uvarovik nevű ásvány, vagy pedig a csillag névtelen maradt; elég az hozzá, hogy a miniszter el volt ragadtatva, és a csillagász kívánságát örömeteljesítette. Hogy a egész fölfedezés merőben komédia, melynek hőse nem is az «új álló csillag», hanem a Hohe excellenz személye, ilyesmire Uvárov soha nem is gondolt. A furfangos csillagász előre egy álló csillagra állította be műszerét, s így csalta lépére a minisztert.

A kaukázusi kozákok indulása a harcztérre.

Oroszország legújabb hadjáratának, a beavatottak hozzávetése szerint, egyik jellemző vonása lesz, hogy ez alkalommal a szó szoros értelmében a félvad törzsek fognak első csatasorban szembe állani Európa művelt népének katonáival. A német és osztrák-magyar határon felállított orosz katonák között ugyanis feles számban vannak kaukázusi kozákok és más hegyi lakók, kiknek nagyrésze most lát először művelt vidéket, s otthon is nem annyira földművelés és ipar, mint inkább vadászat és rablás a megélhetési eszköze. Ezek a törzsek, melyeket az orosz kormány egy emberöltő óta sem volt képes megszelídíteni, nagyobb részt a Kaukázus hegység megközelíthetetlen sziklavölgyeiben laktak, ahova az orosz tisztviselők is csak ritkán vonulnak be. Déchy Mór hazánkfiá, ki a Kaukázus vidékén már egy ízben tett hosszabb tanulmány-utat, valóságos rabló népek tünteti fel ezeket, s egyik törzs, a »szabad svanétek« törzse, őt is kirabolta. A kaukázusi harcosok vad természetét magától érthetőleg most sem lesznek képesek a művelt orosz katonatisztek kellőképp korlátozni, s nagyon jogos az a többfelől kifejezett aggodalom, hogy az oroszok hadjárata igen könnyen fog oly borzalmas vérengzéssé fajulni vagy legalább olyan részleteket fölmutatni, minőket a tatárpusztítás s a törökök első berontása idejéből jegyzett föl a történelem. Annyival jogosultabb ez az aggodalom, mert a kaukázusi törzsek, miként arra még Samyl vezér idejéből is emlékezünk, született katonák s valósággal talpig föl vannak fegyverkezve karddal, Berdán-féle puskával, revolverrel, sőt esetleg még fejszékkel is. — Ezek a harcosok most nyugot felé sietnek, hogy Ázsia régi harcát ismét megvívják Európával szemben, mint egykor a törökök és keletről nyugot felé vonuló más fajok.

SZÉPIRODALMI RÉSZ.

A drégelypalánki varga.

(Népmonda.)

Szondy hősi elesésének 350-ik évfordulója alkalmából, melyet Ipolyságon s a drégelyvári romok közt nagy fénynyel ünnepeltek meg.

Sandalogva nézi Ali Drégely magas várát,
S hogyha volna, tudom tépné dühiben
szakállát,*)

Mert a basát szörnyen bántja,
Hogy nem juthat föl a várba,
Noha romba löve már odafönt a bástyák.

Vágtatnának, hágtatnának, kúsznának a hegyre;
Utfokat itt szikla állja, ott vizmosás medre.
A magasság és a mélység
Mind legyőzhetlen nehézség,
S főképen a század fák vad rengetegje.

Dörmög Ali: »Bizony igaz, hogy nehéz a várát
Elfoglalni, bár falai papírból volnának.
Jól működtek bár az ágyuk,
A romokra szánkat tájtjuk,
Mig felülről Szondyék nekünk fittyet hánynak.«

S ahogy ekként tépelődik, és már attul retteg,
Hogy megjön a — selyem zsineg, ha soká lesz
veszleg,

Sátra előtt zsvaj támad,
S látja, hogy ott mint czibálnak
Örei egy idegent, ki nyárfaként reszket.

»A palánki varga vagyok!« egyre kiabálja,
»Vezesselek engemet a pasa sátorába!
Fontos titkot mondok neki:
Ha szavamat nem követi,
Istók uccse soh'sem jut a drégelyi várba!«

»No hát beszélj! gyaur kutya!« — a basa
rámordul,

Összehuzva szemöldököt rettenetes zordul.
»No hát beszélj, de ha szavad
Nem mondaná az igazat,
Rút, bozontos kobakod föld porába fordul!«

S kardjához kap Ali basa, s fejéhez a varga:
Ijesztésül Ali basa, ijedten a varga.
De azután, ahogy látja,
Hogy a basa ki nem rántja
Görbe kardját, így beszél, szemét hunyorgatva:

*) Ali tudvalevőleg eunuchi állapotban volt.

»Ali basa, hatalmadat bámulva csodálom,
Mint a sáska, úgy tanyázik serged a határon.
Ágyuidnak bömbölése
Versenyez a menydörgéssel,
Már nem is vár Drégely-vár, hanem csupán
várrom.

De hiába lőtted rommá odaát a várát,
Sereged a **Kecskehegyről** által nem ugrálhat,
S hasztalan a kartács, bomba,
Mig föl nem jutsz az oromba,
Szondy György s kis csapata bizony csak
fitymálnak.

De mondanék neked egyet, kettő lesz belőle!
Van ám egy ut, mely fölvezet oda a tetőre.
Vargabetüs ut, mondhatom,
Ám én fölvezetlek azon,
De mit kapok majd ezért: bor lesz-e vagy lőre?«

»Mégfogadom a próféta fényes szakállára!«
— Szól a basa — »mégfogadom magára Alláhra
Hogyha oda vezetsz minket,
Kapsz jutalmul annyi kincset,
Amennyi csak belefér terebély-irhádba.«

»Éppen elég volna ennyi!« — motyogta a varga,
Bő potrohát vigyorogva végig simogatva,
S gondolva a jövődre,
A ráeső kincs esőre,
Kellemesen viszketett két kicserzett marka.

S czihelődnek, rezgölődnek immár a táborban,
Pánczél zörren, fegyver csörren, lovak lába
dobban;

Fasudárbul, törzsökébül
Faltörő kos, lajtra készül,
S megmártják a nyilakat szortyogó szurokban.

A vargával csinján bánnak, mint himes tojással,
Mézes sörbettel itatják, etetik piláffal.

S mielőtt a hajnal feljő,
Megzizzen a sűrű erdő;
Madár rebben, fut a vad, réműlt rianással.

Rengetegnek sötét alján, vágások mélyében,
Lankás lejtőkön keresztül, irtások mentében
Vezeti a varga őket,
Merre Szondy hős a nőket

S gyermekeket küldte el — gondos várurképen.

S' hogy a hajnal bibor-özönt önt szét a határon,
Ali előtt állong-tátong a vár, azaz vár-rom.

És kirohan Szondy rájok . . .
Hisz a többit jól tudjátok!
Hős halálát zengeni meg sem is próbálom.

Szondy Györgynek nemes vérét sívő fővény szivja
Hült telemén a pogány is részvét könyét sirja; —

De előjön söndörögvé
A varga, ki egy üregbe

Rejtőzött a harcz alatt, s czélozgat a — díjra

Ali basa beviszi őt kincses sátorába,
Hol a sarczolt arany, ezüst hever garmadádba,
Megtömet ott egy nagy zsákot . . .
Varga szemet, száját tátott,
S teli holddá kerekült mosolygó orcája.

Azt se tudja: aluszik-e vagy álmodt lát ébren,
Ennyi kincsről fogalom sem vala szük észében
S hogy a zsákot sziníg tömték,
És még csak le sem fölötték,
Majd kiugrott bőriből kapzsi örömeben.

No de erre nem volt szükség. Ali rákiáltott:
»Itt az arany, de szeretem ám a pontosságot!
Jutalmad lesz annyi tallér,
Amennyi az irhádba fér,
Ezt ígértem neked én, és szavamnak állok.

Ragadjátok őt s vigyétek, — nyuzzátok meg
mindjárt,
Hadd láthassuk pontosan, hogy neki mennyi
kincs járt!«
S bár szabódik, bár vergődik,
Tőtől talpig lefejtődik,
S ordas bőre tömve van aranyakkal immár.

És Ali szól: »Eltemettük Szondyt méltóképen,
Sirja felett zászlós kopja lobogjon a szélben.
Ám ki mint ez álnok varga,
Honfitársát is eladja,
Annak a jutalma ily csufos halál legyen!«

*

A drégelyi várhegynek egyik oldalából
Gránátokat mos ki néha a zuhogó zápor:
Mégkövesült vércsöppjei Szondy hős szívének
Azért oly lángpirosak, azért oly kemények.

Hova pedig a vargát dobták — temetetlen,
A »Vargató« büzlik ottan; sara feneketlen.
Gránát lett a hősi vérből, s az áruló vére
Dögletet hoz ma is az egész vidékre.

Luby Sándor.

Az ékszeráros leánya.

(Angol regény.)

(Folyt.)

— P. V. L. után. —

Ellen elhallgatott és annyira kimerült, hogy kénytelen volt Godfreyre támaszkodni, a ki ezt csak nehezen tűrte.

— Én meghallgattam minden szavadat és értem zavarodat, de, hogy annyira megfélekedtél és ily vádat egy pillanatig is elhittél rólam, tehát nem térek hozzád vissza többé!

Ellen ijedten visszalépett.

— Az meglehet, — folytatta Godfrey — hogy Sir Felixet meggyilkolták. Rejtélyes eltűnése tényleg némi árnyat vethet reám, de hogy te képes voltál ezt elhinni rólam, azt sohasem hittem volna!

Ellen szorosán férjéhez simult.

— Megvagyok győzőve róla, hogy igaz a mit mondtál és sohasem fogom magamnak megbocsájtani, hogy Dering Adolfra hallgattam.

— Én sem tudok neked megbocsájtani Ellen! Nagy ür támadt közöttünk, melyet a te szerelmed nem tölthet ki; mert az a ki ellenségemre hallgat, az nem lehet az én feleségem.

— Jól van — felelte Ellen szomoruan — tehát itt elválnok egymástól, azt akarod?!

— Igen azt, mert én erkölcsi szempontból semmit sem engedek meg magamnak a mi a legkisebb gyanut is kelthetné. S ha még feleségem becsülése is kétségessé vált, akkor én azzal a nővel egy pillanatig sem lehetek együtt. Isten veled!

— Te könyörtelen vagy Godfrey! De jó, legyen a mint akarod; Isten veled!

Ezzel Ellen megfordult és megtörve vánszorgott anyja házába, míg Godfrey a nélkül, hogy visszatekintett volna, hazafelé sietett.

Ellen azzal az erős meggyőződéssel lépett anyja házába, hogy Godfrey ártatlan. Csak most tűnt fel előtte annak a gondolatnak rettenetessége, hogy mikép gyanusithatta ő csak egy pillanatig is férjét gyilkossággal. Ezen naptól fogva nem volt többé nyugta. Néha órákig ült az ablaknál és várt, azon hiszemben, hogy férje el fog hozzá jönni és megbocsát neki,

Olyan furcsának tűnt fel neki, hogy odaadás és hűség helyett szerelmével viszályt és félreértést okozott. Ilyen gondolatok mellett elméje mindjobban összezavarodott és egészsége is hanyatlani kezdett.

Csak midőn elhomályosult a sok töprengésben emlékezete, akkor tűrte nyugodtan, panasz nélkül nehéz helyzetét, máskor azonban egyfolytában önmagának tett szemrehányásokat és sehol egy pillanatig nem tudott nyugalmat találni.

Környezete az eddiginél is ridegebb lett, a mi éppen arra való volt, hogy teljesen megbontsa lelki egyensúlyát. Gyakran örületes rohamok gyötörték. Csak nagyanyja volt körülötte, a ki a leggondosabban ápolta, míg anyja kezdetben igen keveset törődött vele; de végre is gondolkoznia kellett a betegség orvoslásáról, ha nem akarta, hogy leánya elpusztuljon. Arra azonban a büszke és önző Mrs. Stone nem is gondolt, hogy vejét, a kit oly mélyen sértett, valami uton-módon kiengesztelje.

Ellen öngyilkossági kísérletet is tett, és ettől fogva állandóan őrizni kellett őt, hogy kárt ne tegyen magában.

*

Godfrey teljesen elidegenedett nejétől. Legjobban bántotta őt, hogy felesége az ő ellenségére hallgatott és hogy annak gyanúsításait eltitkolta előtte és képes volt elhinni, miszerint ő legjobb barátját meggyilkolta.

Mindamellett szeretett volna valamit hallani nejről és kíváncsi volt arra, hogy mi történik a fekete házban. Eleinte a cselédre gondolt, de az nem mutatkozott. Jabez is eszébe jutott, ki a háznak portása volt. Ehhez azonban nem fordulhatott.

Midőn egy alkalommal az utcán haladt, véletlenül Verney-vel találkozott. Azonnal eszébe jutott, hogy ez leginkább tudna neki felvilágosítást adni, ha még a házban van.

Verneynek e találkozás nem volt inyére, mert meglátszott rajta zavara, midőn meglátta Godfreyt.

— Talán elutazik? — kérde Godfrey, mikor az utitáskát meglátta kezében.

— Néhány napra.

— Mikor volt utoljára Mrs Stone házában.

— Ma reggel és sajnálatomra meg kell vallanom, hogy neje veszedelmesen beteg.

Godfrey ezek hallatára megijedt. Verneyt magával kényszeríté egy kávéházba, hol egy félreeső helyen leültek.

— Még nem jöttek nyomára az ékszerablónak? — kérdezé Godfrey.

— Nem és alig hiszem hogy valaha felfedezik.

— Mrs Stone a házbelieket is gyanúsítja?

— A rendőrség is így vélekedik; de engem nem gyanúsítottak, tehát az egészhez semmi közöm. Hisz ön ott volt és jól tudja, — —

— Elég, nem akarok többet hallani a dologról. Én önnel arról akarok beszélni, a mivel Dering engemet gyanúsít és azt hiszem, hogy ebben önnek is van része.

— Ez már nem igaz uram! Ellenkezőleg én azt tanácsoltam feleségének, hogy kutasson a dolog után. Azt hiszem . . .

Verney félbenhagyta a beszédet, mert a szomszéd asztalhoz egy férfi ült, ki mindkettőjüket figyelemmel kísérte.

— Ismeri ezt az embert — kérde Godfrey.

Már többször láttam.

Godfrey egy kis idő múlva rájött, hogy az idegen nagyon hasonlít Stone Izsákhhoz.

— Csodálatos hasonlatosság! — mondá halkán

— Kihez?

— Az elhunyt ékszerészre hasonlít!

— Azt soha nem láttam.

— A kort nem tekintve, soha feltünőbb hasonlatosságot nem láttam.

Az idegen kávé rendelt és egész közönyösen viselkedett, úgy hogy Godfrey is csak a véletlennek tartotta az egész hasonlatosságot.

Halkan beszélgetett tehát tovább és Ellenről kérdezősködött. Nem esett jól neki, midőn megtudta, hogy Julia gyakran megfordul a házban.

— Hivattak orvost?!

— Nem hiszem, mert elmebajnak tartják betegségét, és Mrs Stonetól hallottam, hogy felesleges volna.

Az idegen ezalatt ujsággal eltakarta arcát és élénken figyelte a beszélőket.

Verney azt is közölte Godfrey-vel, hogy Mrs Stone a Harcourt-birtok átvétele végett távol volt. Ez a hír kellemetlenül éritette.

— Szegény Felix — sóhajtá.

— Csend — sugá Verney az idegenre mutatva.

— Verney, mondja meg nekem, hogy jutott ön Felix erszényének birtokába?

Ezen szavak hallatára Verney megrémült, mert oly egyszerre jött ez a kérdés, de hamar visszanyerte előbbi nyugodtságát.

— Azt a hosszú himzett erszényt gondolja?

— Igen azt, melyet szobájában láttam!

— A dolog kissé kellemetlen — kezdé habozva — tán nem is fogja elhinni, ha elmondom, pedig úgy történt. Alig hogy uram a révházat elhagyta, kimenőben azt kérdezte tőlem, hogy még mennyivel tartozik. Midőn megmondtam neki, átnyujtotta azt az erszényt és azt parancsolta, hogy őrizzem meg, a mig visszajön. Ezek voltak utolsó szavai hozzám. Én még most is azt hiszem, hogy vissza fog jönni.

Verneynek előadása annyira furcsának tetszett, hogy Godfreyt akarata ellenére megszállotta az a gondolat, nem-e ez az ember a gyilkos, alázatos, szelid külső alá rejve bűnét, hogy megtéveszse őt.

Godfreyt ez a gondolat annyira megragadta, hogy felugrott székéről és el akart sietni, hogy a rendőrséggel közölje gyanuját, de Verney visszatartá, a ki sejtette szándékát.

— Még egy szóra — Chester ur — ha úgy akarja.

Godfrey megállott.

— Sajnálom, hogy gyanuját magam ellen felidéztem és már előbb nem szoltam az erszényről. De hát én csöndes, előre látó ember vagyok. Uram is megparancsolta, hogy hallgassak. Ne vonja kétségbe állításomat.

— Az igazat megvallva, egy szót sem hiszek abból, a mit mondott, meggyőződése szerint az mind hazugság. Különben erről majd megbizonyosodom más uton.

— Nem bántam volna, ha ez az erszény urammal együtt a tengerbe veszett volna, — kezdé Verney remegve.

(Folyt. köv.)

Hadjárati emlékek.

— A »Kitartás« eredeti tárczája. —

Irta: Obsitos.

I.

Magunknak nem volt elég bajunk itthon, tehát elhatároztuk, hogy másnak csinálunk egy kis kellemetlenséget.

Legközelebbi szomszédunk a török szultán volt, kinek — amint azt a gondolkozó fők bölcsen kigondolták — kisebb-nagyobb részletekben le lehet nyuzni a bőrét anélkül, hogy a mienket valami nagyon félteni kellett volna.

Ezt a műveletet azután egy műszoba összefoglalták, amelyik úgy hangzott, hogy: okkupáció.

Miután mindezzel készen voltak, elhitették velünk, hogy Bosznia voltaképen a mienk, amint ezt a meglepő igazságot a bölcs politika egy unalmas órájában valami ősi könyvből szerencsésen kibetűzte. Az ujságok pedig az érvényben levő örökösödési törvényekre hivatkozva, a tényállást annyira érthetően megmagyarázták, hogy nem volt ember az egész országban, aki el nem hitte volna és mindenki csak azon boszankodott, hogy az addigi

különféle minőségű kormányok ezt a hallatlan jogbitorlást oly hosszú ideig tűrni tudták.

Erre azután az ugynevezett közvélemény is megmozdult, melynek nyomása alatt az akkori kormány elhatározta, hogy a tettek mezejére rálép. A berlini szerződés is ennek köszönhető. Ez alkalommal a nagyhatalmak még a holdat és egynéhány más égi testet is a mi jogos tulajdonunknak elismertek és utasítva lettünk az oda vezető utak mielőbbi elkészítésére.

Csak most ébredtünk annak tudatára, hogy mily fontos tényezők vagyunk mi a világot uralók között, midőn ezeket a fontos megbízásokat nagy peccsés irásokba foglalva megkaptuk.

A legféltelenebb öröm mámorától megittasodva észre sem vettük megbízóink jóízű — kaczagását.

Miután a török szultánt a friss ujság rendkívüli kiadásában változatlan jóindulatunkról továbbra is biztosítottuk és barátságunk jeléül az orosz czár birtokában levő Rákóczy-kard hű másolatát fel akartuk neki ajánlani, hozzáfogtunk a szükséges operáláshoz.

A szegény Kalifa váltig erősítette ugyan, hogy neki semmi baja és legkevésbé sem találja terhesnek kedvelt hiveinek felakasztását, megfojtását, lefejeztetését, esetleg változatosság kedvéért ünnepi szórakozásnak a karóba huzást sem. Azonfelül meggyőző diplomáciai jegyzékekben magyarázta nagy pénzügyi jelentőségét annak, hogy Boszniára és közvetve az egész kontinensükre pótolhatlan kár haramolnék abból, ha ebből a gyönyörű hegyes-völgyes országból a középkori rabló-romantikát kirtanók; mert hisz akkor legalább is Afrika belsejébe kellene menni azért, hogy a tapasztalatok után vágyó angol turisták a török igazságszolgáltatás eme humánus berendezéseinek kedélyességeivel megismerkedjenek; már pedig erre a szegényebb középosztálynak nem telik szerény keresetéből.

Mіндеzen meggyőző érvelés dacára a lelkiismeretes orvos komolyságával megkezdtük az okkupációt.

Előkészületkép egy szakasz csendőrt küldtünk a Szávan át. Felszerelésükhöz a szabatos utasításon kívül még egy vezérkari térkép volt mellékelve, melyen az utak oly pontossággal voltak megrajzolva, hogy bármely meghatározhatlan cél felé akár behunytt szemmel is elindulhattak volna. Mindenki kapott még ezenkívül egy Bädékert ajándékba, hogy utközben a bejárando vidék természeti szépségeiben is gyönyörködhessek.

Miután Boszniában az ujságírás rossz szokása még nem divatozott, apró hirdetések útján nem figyelmeztethettük az ottani tisztelt közönséget ezen látogatásunkra, minek az lett a szomorú eredménye, hogy a vidéki lakosság, mely kivétel nélkül az utonállók nemes mesterségét üzte, azt a néhány bevonuló embert a nekünk adományozott égitestek valamelyikére — szabad választás szerint — kitessékelté, ahol jobban szórakozhatnak mint náluk. A fegyvereket és egyéb felszerelést, mely csak akadályozta volna őket előrehaladásukban, mindaddig őrizetükbe vették, míg a jogos örökösök jelentkezni fognak.

Az a bizonyos szakasz katona is, amellyel ezt az országot meghódítani vélték, a szép zöld füvet megkivánva, hamar beleharapott; míg ellenben a szórakozásukra indított katonabanda, mely óvatos cseh atyafiakból állott, a határig ugyan kellő

távolságban kísérte őket és tele tüdővel fujta a Rákóczy-indulót, de a Száva partjánál tovább még kötéllel sem lett volna elhuzható, mert a tuloldaliak üdvölvései a zene összhangját meglehetősen kellemetlen módon megzavarták. Sértett önérettel visszafordultak tehát és ünnepélyesen megfogadták, hogy ebbe a hálátlan országba soha többé lábukat be nem teszik, még ha jótékonyczélu előadásra is hívnák őket. Otthon azután hiven közölték feljebbvalóikkal azon tapasztalatukat, hogy a Rákóczy-indulóval a magyarokat bármikor a poklok legmélyebb fenekére is becsalhatják.

A katonai körök éber figyelme és gondossága ezeket a tapasztalatokat azonnal magáévá tette, aminek az volt a következménye, hogy a különféle ezredek zenekarai a Kossuth-nótákból is indulókat gyártottak, melyeket azonban némi óvatossággal csak a határ közelében kezdtek fujni a czammogó rezervistáknak. Ettől feltűzelve, a szegények még a Száva tulsó partján sem vették észre, hogy volta-képen hol is vannak. Tájékozatlanságukhoz, őszintén megvallva, az is hozzájárult, hogy az a bizonyos kitűnő pontosságú vezérkari térkép némi ravasz-sággal a Száva folyót esupa célzatosságból az adriai tengerbe irányította. Ez a térkép különben ép oly jó szolgálatokat tett volna Kolumbusznak Amerika felfedezésénél, mint akkor nekünk, — és meg vagyok róla győződve, hogy a nagyhatalmak által nekünk adományozott égitestek meghódításánál is még kitűnően fel fogjuk használhatni.

A harczi dicsőség nyavalyája engem sem kímélt meg. Önkényes lelkesedésemet lelohasztotta ugyan egy kissé az a gyöngéd nyomás, mely egy barátságos meghívó alakjában nyilvánult, melyen a megjelenés pontossága néhány ismeretlen paragrafus terhe mellett szívemre köttetett; de én ezzel nem igen törődtem, tudva azt, hogy még a legkitűntőbb udvari ebédnek is van némi keserősége a jegyzetbe szótt frakk kötelezettségében.

Nem lévén kitől elbucsuznom, könnyű szívvel és erszénynyel neki indultam Magyarország szive felé, hol megérkeztemkor a legkifogástalanabb keleti németiséggel üdvözöltek.

A laktanyában azonban már néhány magyar szót is hallottam, ha nem is éppen oly édes csengésű kiejtéssel, mint otthon, de mégis jól esett hallanom, hogy — nem hozzám volt intézve.

Az igaz, hogy nem is igen értettem, amit hallottam, mert a természetrajz gyenge oldalaim közé tartozott. Így tehát a többek közt gyakran emlegetett »fészkes fenét« sem tudtam magamnak elképzelni, dacára annak, hogy gyermekkoromban sok fészket szedtem ki, de ennek a csodás teremtménynek soha nem találtam fészkeire.

Kiváncsiságomat különösen a kaszárnya homlokára erősített kétféjű madár költötte fel. Ilyet sem láttam erdeinkben, pedig eleget kóboroltam bennük. Midőn egy közelemben ácsorgó fényes gombozatu urtól némi magyarázatot kértem, kevés hija volt, hogy be nem csuktak érte. Eközben a tüzes menykő és a kacsaringós istennyila oly sűrűn röpködött a levegőben, hogy önkénytelenül lehajtottam fejemet, nehogy eltalálja. Ismertem őket ugyan már otthonról, de ott nem emlegették oly sűrűn, mint most itt.

Azt pedig sehogy sem tudtam megérteni, hogy lehet valakinek tisztességes polgári neve Bölény, Viziló, Bivalyborju és más efféle állat; de okulva előbbi tapasztalatomon, nem kérdeztem meg. Később

azonban megtudtam, hogy mindez az elkeresztelési rendelettel szoros összefüggésben van.

De nem sokáig elmélkedhettem a látottak és hallottak felett, mert egy »Regiments-Kanzlei« feliratu ajtóból kilépő nagybajuszu, borvirágos orru ur rekedt hangon az udvarba ordította: »Bundások ide!«

Körülnéztem, — május lévén — egyetlen bundást sem láttam. Meg voltam győződve, hogy itt félreértés történt és nem tudtam megérteni, hogy mégis miért tódul feléje az a sok paraszt gatyás ember, kik eddig az udvaron ögyelegtek.

En, mint akinek semmi köze a dologhoz, tovább sétáltam fel-alá az udvaron.

— Hát te nem bundás, maga Auerochs!? — hallom egyszerre mögöttem.

Mire megfordultam, az a nagybajuszu ur botlott belém, hogy mindketten majd elestünk.

— Polgári nevem Kovács — feleltem helyreigazitólag — és soha nem voltam bundás, nem is tudom mi az.

Ami ezután történt, sokáig érthetetlen maradt előttem.

Alighogy kimondtam ezt a néhány szót, az előttem álló ur éktelen dühbe jött.

— Mit, te van Kovács, maga Vieh; te lenni most bundás, értette, verfluchter Hund; én Papruska őrmester megtanítani tintanyaló czivilbagázs! Adom neked uraság magának! Én tanulni fogsz Ordnung! Tudsz magának az a szubordináció! Wache heraus!

Erre az utolsó ordításra azután oda futott a kapu alól három ember és feszesen tisztelgett a dühöngő ur előtt.

— Sofort in Arrest!

Erre a három katona közrefogott és nemso-kára egy ablaktalan szűk oduban ültem, ahol másnap reggelig édesen álmodoztam a katonai gyöngy-élettről.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Tóth Ferencz, Anina, 16 korona 55 fillért; Máté Kertész Mihály, Ujszékely, 19 korona 69 fillért; Schmidt Lajos, Szabadka, 33 korona 56 fillért; Hegyi Endre, Kis-Czell, 36 korona 58 fillért; Vécsei Frigyes, Budapest, 87 korona 92 fillért; Bene János, Kassa, 101 korona 80 fillért köszönettel nyugtázzuk, megfelelően elszámoltuk. — Hegedűs Mihály, Budapest, május óra; Perényi János, Temesvár, május óra; Flasch József, Vasvár, június óra; Harmati István, Nagy-Károly, június óra; Blazsek István, Kis-Garam, június óra; Csordás János, Jászberény, június óra; Varga György, Károlyváros, április, május, június és július hónapokra; Szabó Lajos, Brassó, május, június és július hónapokra; Szél Lajos, Igló, július és augusztus hónapokra; Asztaloszy Kálmán, Dóvallyó, július és augusztus hónapokra; Tolnay Győző, Budapest, augusztus óra; Dobi Ervin, Nagybánya, július, augusztus és szeptember hónapokra könyveltük.

Felelős szerkesztő: Temesváry Alajos.

Egyesületünk fogorvosa

Dr. Rajman Kálmán

(Budapest József-körut 45. szám alatt)

egyesületünk tagjait 50% engedmény mellett gyógykezel.

Háztartási iskola.

Budapest, VII. Rottenbiller-utca 15. sz.

A főváros egyik legkiválóbb intézete, ahol a délelőtti órákban polgárleányok és előkelő uri hölgyek tanulnak sütni, főzni, varrni igen csekély díjazás ellenében.

Az iskola br. *Dániel Ernőné*, az ország egyik legkiválóbb mágnásasszonyának gondozása alatt áll, ki személyesen is őrködik az oktatás helyes iránya felett.

Igazgató: *Szécskay István*, vezető: *Balázs Sándorné*, kézimunka-tanító: *Koncz Ida*.

POLGÁR SÁNDOR

orvosi mű- és kötszerésznél

Budapest, VII., Erzsébet-körut 50

legjutányosabban beszerezhetők legjobb találmányu sérvkötők, összes betegápolási eszközök és kötszerek, Haskötők, egyenestartók, orthopaediai fűzők és járógépek, valamint müláb és műkéz saját műhelyében a legpontosabban készül.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

➡ Fenti címre ügyelni tessék. ➡

Egyesületünk tagjai ezen hirdetés előmutatása esetén 10% engedményben részesülnek.

KILOMÉTER-PÉNZEK

könnyű kiszámításához vonatkísérők számára igen hasznos táblázatos kimutatást állított össze

MARUSÁK JÁNOS

Miskolcz állomási kezelő-altiszt.

Ezt a felette hasznos segédeszközt igen szívesen ajánljuk minden máv. vonatkísérő figyelmébe. Megrendelhető a szerzőnél, Miskolcz személy-pályaudvaron 60 fillér árban.

Raktárnok

vagy rakfelvigyázó, jó egészséges vidéki kis állomásról, lehetőleg a szegedi üzletvezetőség területéről, hajlandó volna-e cserélni Budapestre? Czimem a kiadóhivatalban tudható meg.

TANKÖNYV

A VASUTI ALTISZTI KÉPESÍTÉSHEZ.

TARTALMA: I. Történelem.

II. Földrajz.

III. Természettan.

IV. Számtan.

V. Mértan.

Írta: **KERTÉSZ ÁRMIN.**

m. kir. áll. vasúti hivatalnok.

A könyv megrendelhető szerzőnél. Budapest, Dohány-utca 28. sz. és lapunk kiadóhivatalában.

➡ Bolti ára 2 korona 20 fillér. ➡

A „Kitartás“ tagjai és előfizetői megrendelhetik kiadóhivatalunk útján 1 korona 60 fillér kedvezményes árban.